

บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัด: กรณีศึกษา

ชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

THE ROLES OF COMMUNITY COMMITTEES IN SLUM DEVELOPMENT:

A CASE STUDY OF SOISOMBOONPHATTHANA 2 COMMUNITY

DINDAENG DISTRICT, BANGKOK

สุพัตรา ยอดสุรางค์¹ ปธาน สุวรรณมงคล² จุมพล นิมพานิช³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหาชุมชนแออัดของชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัดของชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร และ (3) ศึกษาผลการพัฒนาชุมชนแออัดของชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์บุคลากรของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เขตดินแดง คณะกรรมการชุมชน และประชาชนในชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัญหาของชุมชนแออัดซอยสมบุญพัฒนา 2 ได้แก่ ปัญหาเรื่องที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้านพักอาศัย ปัญหาขยะในชุมชน และปัญหาอาเสพติด (2) คณะกรรมการชุมชน ซอยสมบุญพัฒนา 2 ได้แสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชน ที่โดดเด่น ใน 4 บทบาท ตามลำดับของความเข้ม คือ บทบาทด้านการประสานงาน บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย และบทบาทด้านการส่งเสริมทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการชุมชนซอยสมบุญพัฒนา 2 ได้ทำหน้าที่หลักครบทุกข้อ และมีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของตนเอง ค่อนข้างสูง เนื่องจากประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการท่านอื่นๆ ได้ทำหน้าที่นี้มานานหลายปี และ (3) ผลของการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนทั้ง 5 ด้าน มีความโดดเด่นในทุกด้าน แต่มีบางด้านที่คณะกรรมการชุมชนไม่สามารถดำเนินการพัฒนาให้กับชุมชนได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

คำสำคัญ : บทบาทคณะกรรมการชุมชน ชุมชนแออัด การพัฒนาชุมชนแออัด

¹ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและดุสิตบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

² ศูนย์ธรรมภิบาลท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ วิทยาลัยบริหารรัฐกิจและรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The research aimed to (1) study the problems of slum communities Soi Somboonphatthana 2 Dindaeng district, Bangkok (2) study the role of the community Committees in the development of slum communities Din Daeng neighborhood of Soi Somboonphatthana 2 Dindaeng district, Bangkok and (3) study the result of the development of slums communities Soi Somboonphatthana 2 Dindaeng district, Bangkok

This study was a qualitative research. Data were collected using structured interviews. By interviewing the personnel of Community Development and Social Welfare Committee Party, Daeng community. community Committees and People in community of Soi Somboonphatthana 2.

The research findings were 1) the problem of slum community Soi Somboonphatthana 2, including land for housing construction, Waste issues in the community And drug problems. 2) Community Committee of Soi Somboonphatthana 2 has a role in the development community t in four prominent role by the intensity of the role. Coordinator role, Public relations role, promoting democracy role and promoting resource for the community role. Community Committee of Soi Somboonphatthana 2 has developed community complete all and an understanding of the role because of their relatively high, community chairman and other Community Committee Has served for many years. 3) Result of the development of Community Board 5, the entire community is prominent in all aspects. But there are some areas where the community cannot continue to develop the community, such as the establishment of a professional group and establishing savings groups.

Keywords : The role of community committee, Slum, Slum Development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาชุมชนแออัดเป็นปัญหาที่หลายประเทศต้องเผชิญ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา สืบเนื่องจากมีผู้คนอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองเป็นจำนวนมาก เพราะในเมืองใหญ่มีรายได้ที่สูงกว่าในชนบท จึงทำให้เกิดกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากในเมือง (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2557 ของ สคช., 2557, หน้า 118) เมื่อประเทศไทยเริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 มาใช้ ทำให้กรุงเทพมหานคร มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากเดิมที่เคยเป็นเมืองภาคเกษตรกลายมาเป็นเมืองแห่งศูนย์กลางการค้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พัก อีกทั้งมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นหลายแห่ง จนทำให้เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในเมืองเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่วนการพัฒนาการเกษตรประสบความล้มเหลว ชาวชนบทจึงหลั่งไหลเข้าสู่เมือง (อคิน รพีพัฒน์, 2541, หน้า 4-27) เมื่อกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวขึ้น ในขณะเดียวกันกรุงเทพฯ ขาดความพร้อมในด้านการจัดบริการพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้แก่ผู้อาศัยในชุมชน ขาดการวางแผนควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และเนื่องด้วยความยากจนของประชาชนที่ไม่สามารถซื้อที่ดินซึ่งมีราคาสูงเพราะการเก็งกำไรของนายทุน ทำให้การจัดสร้างที่อยู่อาศัยจัดสร้างกันเองโดยสร้างในที่ดินสาธารณะ ที่ดินของราชการที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์ หรือที่ดินเอกชน เพราะเห็นว่ามีที่ดินว่างเปล่าทำให้ที่อยู่อาศัยนั้นขาดความเป็นระบบระเบียบ เมื่อผู้คนหลั่งไหลเข้าอยู่เป็นจำนวนมาก ๆ จนทำให้ชุมชนมีสภาพเสื่อมโทรม จนในที่สุดกลายเป็นชุมชนแออัดขึ้น ทำให้เกิดผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและการหารายได้ใน การดำรงชีวิต (กองนโยบายและแผน, 2555, บทนำ;

สมบัติ อารังธวังศ์, 2556, หน้า 185; Lincoln, 2007)

ชุมชนแออัด เดิมเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “สลัม” (slum) หมายถึงบริเวณวิบัติ บริเวณเสื่อมโทรม แหล่งอบายมุข และแหล่งทรุดโทรมซึ่งคนเมืองจะมีทัศนคติในด้านลบต่อสลัม โดยมองว่าสลัมนั้นน่ารังเกียจ บางคนติดยาเสพติด เป็นชุมชนที่สังคมไม่ยอมรับ กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดตั้งกองการปรับปรุงชุมชนขึ้น โดยรัฐบาลเห็นว่าสลัมนั้นส่งผลในด้านลบ ท้ายที่สุดคำว่าสลัมถูกเปลี่ยนมาใช้เป็นคำว่า “ชุมชนแออัด” อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2525 (กรุงเทพมหานครครบรอบ 200 ปี หรือ ร.ศ. 200)

ปัญหาในชุมชนแออัดที่พบในสังคมได้แก่ 1) ปัญหาสุขภาพอนามัย เนื่องจากชุมชนแออัดมีลักษณะไม่ถูกสุขลักษณะ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก เพราะสภาพบ้านเรือนที่เล็ก คับแคบ จึงเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค และการกระจายของเชื้อโรคได้ง่าย 2) ปัญหาความไม่ปลอดภัยของผู้ที่อยู่อาศัย หรือที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากบ้านเรือนทรุดโทรมอาจก่อให้เกิดอัคคีภัยได้ ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของผู้ที่อยู่อาศัย 3) ปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากผู้คนที่ย้ายโยกย้ายซึ่งมาจากแหล่งต่างๆมีอาชีพที่ไม่แน่นอนเมื่อเกิดความจำเป็นขาดอาชีพ และมีภาระที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัว อาจจะทำให้เขาประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายได้ 4) ปัญหาด้านศีลธรรม เนื่องจากสภาพบ้านเรือนคับแคบจะมีเพียงห้องเดียว ความสัมพันธ์และการกระทำที่สมาชิกซึ่งเป็นผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่ทะเลาะกัน หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กๆในบ้านหรือสมาชิกในชุมชนพบเห็น จนรู้สึกว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่ตนก็อาจปฏิบัติ อันจะเป็นทาง

นำไปสู่ปัญหาทางด้านศีลธรรมและความประพฤติผิดต่อไปได้ (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2557 ของ สคช., 2557, หน้า 118) นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาปัญหาอื่นๆ ที่ชุมชนได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาการขาดแคลนระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาอบายมุข ปัญหาด้านการจัดการซึ่งอาจก่อให้เกิดชุมชนแออัดขึ้นได้ เป็นต้น ซึ่งปัญหานี้เกิดจากกระบวนการทางสังคมที่เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเมืองและชนบทและการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเมืองและชนบทและการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง

จากปัญหาชุมชนแออัดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในแต่ละรัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหามาโดยตลอด ซึ่งในระยะแรกนั้นรัฐบาลแก้ปัญหาโดยการรื้อไล่ และสร้างอาคารที่พักในลักษณะของอาคารสูงให้กับประชาชน แต่ไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ต่อมารัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยผ่านหน่วยราชการส่วนภูมิภาค ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่นกรุงเทพมหานครและได้กำหนดเป็นนโยบายต่างๆขึ้นมา เช่น “โครงการบ้านเอื้ออาทร” “โครงการบ้านมั่นคงในการพัฒนาชุมชนแออัด” เป็นการแก้ปัญหาโดยการจัดสร้างอาคารใหม่ขึ้นรองรับสำหรับผู้มีรายได้น้อย และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด แต่ยังมีปัญหาทั้งในด้านงบประมาณ การตลาด และตัวผู้อาศัย

กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นส่วนราชการระดับท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนแออัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องเป็นหน่วยราชการที่จัดทำบริการสาธารณะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน จัดทำบริการ

สาธารณะในด้านสาธารณูปโภค รวมทั้งการพัฒนาสังคม การดูแลความปลอดภัยให้กับชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาของชุมชนแออัดถึงแม้ว่ากรุงเทพมหานครจะมีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นสำนักงานเขต หรือสำนักต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะดังกล่าว แต่เนื่องจากในกรุงเทพมหานครมีประชาชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ส่วนราชการขาดความใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนซึ่งส่งผลต่อการให้บริการต่อประชาชนและการพัฒนาต่างๆของชุมชน

กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงปัญหาชุมชนแออัด ในปี พ.ศ. 2524 จึงได้กำหนดให้มีตำแหน่งนักพัฒนาชุมชนขึ้นในทุกเขต มีหน้าที่ในการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนแออัดในพื้นที่ของตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 กรุงเทพมหานครร่วมกับการเคหะแห่งชาติได้จัดทำระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการชุมชนขึ้น เพื่อให้ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน โดยให้สำนักงานเขตประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเลือกตั้งในชุมชน มีจุดประสงค์ให้คนในชุมชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และให้คนในชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ความสามารถเข้ามาพัฒนาชุมชนของตน แต่ในการดำเนินงานให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นกระทำได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีตัวแทนของประชาชนเพื่อเป็นแกนนำในการระดมความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนหรือการดำเนินงานอื่นๆ เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน (อคิน รพีพัฒน์ และ อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2541, หน้า 512)

ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงได้จัดตั้งองค์กรของชุมชนขึ้นเรียกว่า “คณะกรรมการชุมชน” เพื่อเป็นองค์กรที่ช่วยประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและชุมชน และเป็นช่องทางในการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการกับประชาชน อีกทั้งช่วยประชาสัมพันธ์งานของหน่วยงานราชการ ซึ่งกรุงเทพมหานครได้มอบบทบาท หน้าที่ ให้แก่คณะกรรมการชุมชนเพื่อดำเนินงานต่าง ๆ ในชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555

โดยมีความมุ่งหวังว่าคณะกรรมการคณะนี้จะมีส่วนช่วยเหลือส่วนราชการในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนแออัด แต่จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่าชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร มีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน มีปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะมาจากหลายสาเหตุ เช่น ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนนั้น ทรัพยากรของชุมชน บทบาทของเจ้าหน้าที่ บทบาทของคณะกรรมการชุมชน หรืออาจมีสาเหตุอื่น

ในภาพรวมที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหาชุมชนของกรุงเทพมหานคร มีนโยบายมุ่งเน้นไปในการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ให้แก่ประชาชน หรือการสร้างควมมั่นคงในที่อยู่อาศัย รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับถนน ทางเท้า ทางระบายน้ำ เป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้คำนึงถึงการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในชุมชนแออัด ซึ่งในหลักการการพัฒนาชุมชนนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาชุมชนแออัดของชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัดของชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาชุมชนแออัดของชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้มีการประกาศใช้แผนบูรณะชนบท เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2485 ริเริ่มขึ้นโดยกระทรวงมหาดไทย โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้มีที่ทำกินและมีการครองชีพที่ดี แต่ดำเนินการโครงการไปได้ 2 ปี ก็หยุดชะงักลงเนื่องจากโครงการเน้นเพียงการพัฒนาด้านวัตถุเป็นหลัก ประกอบกับเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา ต่อมาได้มีการฟื้นฟูโครงการบูรณะชนบทอีกครั้ง โดยในแผนงานได้กำหนดให้มีการรวมทุกท้องถิ่น แต่ในปี 2496 ก็หยุดดำเนินการโครงการเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงิน จนในที่สุดในปี พ.ศ. 2502 สหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสัมมนานักบริหารการพัฒนาท้องถิ่นขึ้นในประเทศไทยจึงทำให้เกิดกรมการพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2505 และได้มีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้นตามลำดับ (วรวิดิโรมรัตน์พันธ์, 2554, หน้า 214-215)

Brennan, Birdger, and Alter (2013) ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน คือการส่งเสริมชุมชนให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีหลักการต่อไปนี้

1. ส่งเสริมกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน

โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และจากการสังเกต เพื่อให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาชุมชนแออัดของชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 มีปัญหาคือ ปัญหาเรื่องที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้านพักอาศัยเป็นปัญหาสำคัญสำหรับชุมชนนี้ และปัญหาด้านการจัดการขยะภายในชุมชนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา และปัญหาลำดับสุดท้ายคือ ปัญหาด้านการเผ่าระวังและป้องกันยาเสพติด

2. บทบาทของคณะกรรมการชุมชน จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องสามฝ่ายคือ บุคลากรของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม คณะกรรมการชุมชน และประชาชนในชุมชนซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 สรุปตามความเข้มของการแสดงบทบาทตามลำดับได้ ดังนี้

2.1 บทบาทด้านการประสานงาน พบว่า คณะกรรมการชุมชนแออัดซอยสมบูรณ์พัฒนา 2 เขตดินแดง ได้แสดงบทบาทด้านการประสานงานมากที่สุด คณะกรรมการชุมชนแห่งนี้ประสานงานกับหน่วยงาน ส่วนราชการต่างๆ เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุข 52 สามเสนนอก สถานีตำรวจนครบาลดินแดงสำนักงาน ปปส. สถานีดับเพลิง รวมทั้งคณะกรรมการชุมชนได้มีการประสานงานกับนักการเมืองท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภาเขต สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร นักการเมืองระดับชาติ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้ได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว

2.2 บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ภายในชุมชนมีระบบเสียงตามสายที่ส่วนราชการสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนี้คณะกรรมการชุมชนยังเป็นตัวกลางในการนำเอกสารเผยแพร่ของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ได้รับมา มาทำการแจกจ่ายให้กับประชาชนในชุมชน หรือนำมาปิดประกาศไว้ณบ้านของกรรมการชุมชน เช่น โปสเตอร์ ป้ายประชาสัมพันธ์ ต่าง ๆ หรือถ้าเป็นข้อมูลหรือเอกสารสำคัญที่ส่วนราชการต้องการเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบโดยตรง คณะกรรมการชุมชนจะแจ้งแก่ประชาชนคนนั้นโดยตรงโดยใช้วิธีเดินบอกทุกบ้าน

2.3 บทบาทด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า คณะกรรมการชุมชนแห่งนี้ มีบทบาทในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งไม่ว่าในระดับท้องถิ่น หรือการเลือกตั้งระดับชาติ คณะกรรมการชุมชน จะพยายามส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด โดยทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และแจ้งข่าวสารต่างๆ ในการเลือกตั้ง

2.4 บทบาทด้านการระดมทรัพยากร เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนขนาดเล็ก ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง การระดมทรัพยากรจากประชาชน ในรูปของสิ่งของ หรือในรูปของตัวเงินมาเพื่อพัฒนาชุมชนนั้น คณะกรรมการชุมชนไม่สามารถกระทำได้ แต่ประชาชนในชุมชนจะร่วมมือกันพัฒนาชุมชนโดยการระดมแรงงาน เช่น การเผ่าระวังความปลอดภัยในชุมชน การจัดงานเทศกาลในชุมชน

3. ผลการพัฒนาชุมชนแออัดซอยสมบูรณ์พัฒนา 2

3.1 ด้านการพัฒนาจิตใจของประชาชน ในชุมชนแห่งนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ต่างๆ ของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ การเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญประจำปีของชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมตามเทศกาล ซึ่งก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน และเกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน ส่งผลให้เด็ก เยาวชน รวมทั้งผู้ใหญ่ มีความกตัญญู รู้คุณของพ่อแม่ และให้ความเคารพ นอบน้อม ต่อผู้ใหญ่

3.2 ด้านการพัฒนาสังคม การพัฒนาชุมชน ด้านการพัฒนาสังคมของชุมชนแห่งนี้มีการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ การป้องกันและการปราบปรามยาเสพติด ด้านความปลอดภัยของชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาสังคม สรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้ ผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของคณะกรรมการชุมชน และด้านความปลอดภัยของชุมชน เป็นผลงานที่โดดเด่นที่สุด เนื่องจากในอดีตชุมชนแห่งนี้มีปัญหาด้านยาเสพติด แต่ในปัจจุบันในชุมชนนี้ปัญหาด้านยาเสพติดได้ลดลงมาก ส่วนในด้านการศึกษา คณะกรรมการชุมชน ได้ประสานขอรับทุนสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กในชุมชน เป็นรายปี ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับปริญญาตรี ด้านการส่งเสริมอาชีพ ชุมชนนี้เคยตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพขึ้น และทำการผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน และมีการตั้งกลุ่มหัตถกรรม แต่การดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพของชุมชนนี้ ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากไม่สามารถขายสินค้าที่ผลิตขึ้นมาได้

3.3 ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนแห่งนี้มีการดำเนินงาน 2 ด้าน คือ การจัดการขยะในชุมชน และการจัดการน้ำเสียในชุมชน ในด้านการจัดเก็บ

ขยะ คณะกรรมการชุมชนได้พยายามจัดการไม่ให้มีขยะตกค้างในชุมชน โดยการจัดให้มีการวางภาชนะรองรองขยะไว้หน้าบ้านเรือนของประชาชนในชุมชนเป็นจุดๆ และ กทม. มีการจ้างให้ประชาชนในชุมชนขนย้ายขยะออกมายังรถเก็บขนขยะสัปดาห์ละ 2 วัน ส่งผลให้ไม่มีขยะตกค้างอยู่ในชุมชนในด้านการจัดการน้ำเสียภายในชุมชน คณะกรรมการชุมชน และประชาชนได้พยายามประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้แก้ไขปัญหาเรื่องทางระบายน้ำบ้านเรือนบางส่วนที่มีลักษณะการก่อสร้างโดยใช้วัสดุไม่ถาวร และมีการยกพื้นบ้านขึ้นเหนือพื้นดินเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม มีน้ำขัง กรรมการชุมชนและเจ้าของบ้านได้ประสานไปยังเจ้าของที่ดินให้ช่วยดำเนินการพื้นที่ เพื่อไม่ให้มีน้ำท่วมขัง แต่ยังมีบ้านเรือนอยู่อีกบางส่วนยังไม่สามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมขังได้ เนื่องจากเจ้าของที่ดินไม่ได้ทำการปรับปรุงพื้นที่

3.4 ด้านการพัฒนากายภาพ ภายในชุมชนแห่งนี้มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน แต่คณะกรรมการชุมชนยังมีหน้าที่สอดส่องดูแลปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ไฟฟ้าดับ น้ำประปาไม่ไหล โดยแจ้งข้อมูลให้กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ทราบเพื่อทำการแก้ไข ส่วนในเรื่องของทางเดินไม่ได้มีปัญหาแต่อย่างใด เนื่องจากถนนทางเดินภายในชุมชนแห่งนี้ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งสิ้น แต่คณะกรรมการชุมชนได้มีการระดมประชาชนช่วยกันทำความสะอาดถนนทางเดินเป็นประจำ จึงสรุปได้ว่าในชุมชนแห่งนี้มีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน

3.5 ด้านการพัฒนาสุขภาพ ในชุมชนนี้ คณะกรรมการชุมชนได้ร่วมกับศูนย์บริการสาธารณสุข สุข 52 สามเสนนอก ซึ่งทำให้ผลจากการดำเนินการ การเฝ้าระวังและป้องกันโรคร่วมประสบความสำเร็จ

มากกล่าวคือ ในชุมชนนี้ไม่มีเด็กพิการจากโรค เนื่องจากเด็กแรกเกิดทุกคนได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามระยะเวลา และสำหรับด้านการอนามัยชุมชน ส่งผลให้ไม่มีโรคระบาดหรือโรคติดต่อ เช่น โรคไข้เลือดออก เนื่องจากในชุมชนนี้ได้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของอนามัยชุมชน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาได้พบว่าคณะกรรมการชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 ได้แสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชน ที่โดดเด่น ใน 4 บทบาท ตามลำดับของความเข้ม คือ บทบาทด้านการประสานงาน บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย และบทบาทด้านการส่งเสริมทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555 ข้อ 64 กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนไว้ รวม 10 ข้อ พบว่าคณะกรรมการชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 ได้ทำหน้าที่หลักครบทุกข้อ และมีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของตนเอง ค่อนข้างสูง เนื่องจากประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการท่านอื่นๆ ได้ทำหน้าที่นี้มานานหลายปี และผลของการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนทั้ง 5 ด้าน ข้อค้นพบของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีความโดดเด่นในทุกด้าน แต่มีบางด้านที่คณะกรรมการชุมชนไม่สามารถดำเนินการพัฒนาให้กับชุมชนได้เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

ผลการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล พิชญ์ไพบุลย์ (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม กรณีชุมชนสวนหลวง

1 พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียว และสามารถรวมชาวชุมชนให้แน่นแฟ้นได้ เมื่อมีการจัดกิจกรรมขึ้นภายในชุมชนประชาชนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมเสมอ นอกจากนี้ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐให้มีการดำเนินการติดตั้งไฟฟ้าทั่วชุมชน และในด้านอื่นๆ ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนอย่างมาก ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล พิชญ์ไพบุลย์ กล่าวคือ เนื่องจากชุมชนชอยสมบูรณ์พัฒนา 2 มีขนาดเล็ก ทำให้คณะกรรมการชุมชนสามารถดูแลสมาชิกในชุมชนของตนได้ทั่วถึง คณะกรรมการชุมชนได้มีการประสานงานกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยมีการประสานกับศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชน 52 เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชนในการฉีดวัคซีน การประสานงานสถานีดับเพลิงช่วยขวาง การประสานงานด้านทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจน การดูแลผู้สูงอายุ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐให้เข้ามาทำท่อระบายน้ำ หรือด้านอื่นๆ กรรมการชุมชนจะคอยประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลชุมชน และจะประสานงานกับประชาชนให้รับทราบข้อมูลอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในชุมชนพอใจในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชน แต่ไม่สอดคล้องกับกับ ญาณิศา หลอดอ่อน (2554, หน้า 81-89) ศึกษาเรื่อง บทบาทคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในด้านการประสานงาน พบว่าทางเทศบาลควรพบปะชุมชนทุกๆ 3 เดือน ควรพบปะประชาชนให้ใกล้ชิดมากขึ้น เพื่อรับทราบ

ปัญหาและความต้องการของประชาชน และในส่วนของ การให้ความร่วมมือของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะกรรมการชุมชนซอย สมบูรณ์พัฒนา 2 ได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เขตดินแดง อยู่ เสมอ เจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่ชุมชนเป็นประจำ ทำให้ทราบถึงปัญหาของประชาชน และสามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ผลการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะ สอดคล้องกับแนวคิดของ พัทยา สายหู (2540, หน้า 58) ที่กล่าวไว้ว่า บทบาทคือหน้าที่ประจำสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ เฉกเช่นตัวละครที่ถูกกำหนดให้ เล่นเป็นตัวอะไรก็ต้องได้รับบทนั้นตามมาด้วย

การวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิด ของพัทยา สายหู ดังกล่าว เนื่องจากคณะกรรมการ ชุมชนได้พยายามแสดงบทบาททั้งที่กำหนดไว้ตาม ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและ คณะกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555 อย่างเต็ม ความสามารถแล้ว คณะกรรมการชุมชนยังมีแนวคิด ต่อไปอีกว่า ในด้านการส่งเสริมการปกครอง ประชาธิปไตย การเลือกตั้งทุกระดับที่เกิดขึ้นใน ชุมชน เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต การเลือกตั้ง สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร การเลือกตั้งผู้ว่า กรุงเทพมหานคร รวมทั้งการเลือกตั้งในระดับชาติ คณะกรรมการชุมชนจะไม่ชี้แนะให้ประชาชนในชุมชน ไปลงคะแนนการเลือกตั้งให้กับบุคคลใด หรือพรรค การเมืองใด เนื่องจากคณะกรรมการมีความเห็นว่า ประชาชนจะเลือกใครเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทน ของตนก็ได้ คณะกรรมการชุมชนสามารถประสาน ขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนา ชุมชนแห่งนี้ได้จากผู้ได้รับการเลือกตั้งทุกคน ผลการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของ

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ (2507, หน้า 57) ที่กล่าวไว้ว่า การ พัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาทางด้านด้านจิตใจ โดยการอบรมและมุ่งให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อ เป็นการเพิ่มทักษะในการรู้จักคิด การตัดสินใจอย่างมี เหตุผล รวมถึงการรู้จักวิธีการแก้ปัญหาในการ ดำรงชีวิต ซึ่งจะสามารถทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับ สังคมและสถานการณ์ต่างๆได้ ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ กล่าวคือ คณะกรรมการชุมชนได้ส่งเสริมให้ ประชาชนได้รับการอบรมที่ทางสำนักงานเขตได้จัด ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้เพิ่มขึ้น เป็นการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยให้ ประชาชนได้พัฒนาความรู้ หรือพัฒนาความคิด ของตนเองให้เท่าทันกับสถานการณ์ ด้านสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควร สนับสนุนงบประมาณให้แก่คณะกรรมการชุมชน เพื่อให้คณะกรรมการชุมชนได้มีอำนาจในการ ตัดสินใจการใช้งบประมาณในบางเรื่องได้
2. กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดบทบาทให้แก่ คณะกรรมการชุมชนสามารถตัดสินใจในการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองในบางเรื่อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง
3. กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดวาระการดำรง ตำแหน่งของคณะกรรมการชุมชนไม่ให้ปฏิบัติใน ตำแหน่งนานเกินสมควร เนื่องจากต้องให้มีการ ผลัดเปลี่ยนในบุคคลในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชน
4. กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดให้มี ค่าตอบแทน และสวัสดิการอื่นๆที่จำเป็นแก่ คณะกรรมการชุมชนทุกคน เพื่อเป็นการสร้าง

เอกสารอ้างอิง

- กองนโยบายและแผน . (2555). *แนวโน้มการเติบโตของชุมชนในเขตกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง.
- ญาณิศา หลอดอ่อน. (2554). *บทบาทคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ*. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัทธา สายหู. (2540). *กลไกของสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555. (11 มกราคม 2556). *ราชกิจจานุเบกษา*, 130(พิเศษ 4 ง), 1-16.
- วุฒิ โรมรัตน์พันธ์. (2554). *ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน*. นครปฐม: พิสิกซ์เซ็นเตอร์.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2556). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). *การพัฒนาคนเพื่ออนาคตประเทศไทย*. ใน *เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2557 ของ สคช*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์. (2509). *พัฒนาชนบทในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสาสน์.
- สุวิมล ไพบูลย์ (2556). *โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม กรณีชุมชนสวนหลวง 1*. *วารสารวิจัยสังคม*, 36(1), 2.
- อคิน รพีพัฒน์ และอรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2541). *โครงการวิจัยและปฏิบัติการ เรื่อง พัฒนาชุมชนแออัดและองค์กรชุมชนแออัดในเมือง (ระยะที่ 2 และระยะที่ 3) ตอนที่ 5 กรณีศึกษา: ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อคิน รพีพัฒน์. (2541). *โครงการวิจัยและปฏิบัติการวิวัฒนาการชุมชนแออัด และองค์กรชุมชนแออัดในเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง.
- Lincoln, M. (2007). Planet of slums. *Urban areas; Poverty; Human immunodeficiency virus HIV*. *Environmental Economics*, 21(1), 1-10.
- Brennan, M. A., Birdger, J., & Alter, T. R. (2013). *Theory practice and community development*. New York: Routledge.